

קול צופיין

קול צפיינ נשאו קול יחדו ירינו

גיליון מס' 739

יום הכיפורים ע"ה השיעור השבועי מיסודו של מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל האל-קי הרב **מרדכי אליהו** זצוק"ל

השיעור נמסר ע"י הרה"ג **שמואל אליהו** הרב הראשי של צפת

מה נהדר פתן גדול בצאתו בשלום מן הקדש

עיקרו של יום הכיפורים

כיפור על חטא העגל

כאשר ישראל שמעו לראשונה את עשרת הדיברות, הם זכו לראות את כבוד ה'. כך הם מעידים: "הן הָרָאנו ה' אֱלֹהֵינוּ אֶת כְּבוֹדוֹ וְאֶת גְּדֻלוֹ, וְאֶת קְלוֹ שְׁמֵנוּ מֵתוֹךְ הָאֵשׁ" (דברים ה כא).

על הלוחות כתובים אותם עשרת הדיברות, על כן הם היו צריכים לזכות לראות את כבוד ה' כיום שבו שמעו את עשרת הדיברות. לצערנו לא זכינו ובאותו יום עשו ישראל את העגל. ואולם ביום נתינת הלוחות השניים, ביום הכיפורים, זכו ישראל שוב לראות את כבוד ה'.

וַיֵּרָא אֱלֹהִים כְּבוֹד ה'

יום הכיפורים, שנצטוונו עליו בפרשת "אחרי מות", הוא תיקון לאי קבלת הלוחות הראשונים וגם תיקון לקלקול שהיה ביום השמיני של חנוכת המשכן. שם זכו ישראל לראות את כבוד ה': "וַיֵּרָא כְבוֹד ה' אֵל כָּל הָעָם" (ויקרא ט). אבל באותה שעה שורפת אש את נדב ואביהו: "וַתִּצָּא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיִּמָּתוּ לִפְנֵי ה'".

הפרשה שעוסקת בסדר כניסת כוהן גדול ביום הכיפורים לקודש הקדשים מתחילה בהזכרת שני בני אהרון שמתו בכניסתם אל קודש הקדשים באופן לא נכון. ללמדנו כי הדרך הנכונה לראות את כבוד ה' היא על-ידי ענן הקטורת שמקטיר הכוהן הגדול בקודש הקדשים. "כי בענן אראה על הכפורת".

וזאת לדעת, כי ראיית כבוד ה' איננה ראיית ה'. שהרי "לא יראני האדם וחי". ראיית כבוד ה' היא פגישה עם השכינה שהייתה במעמד הר סיני, דכתיב: "הן הָרָאנו ה' אֱלֹהֵינוּ אֶת כְּבוֹדוֹ", והייתה אחר כך במשכן: "וַיִּכַּס הָעָנָן אֶת אֹהֶל מוֹעֵד, וּכְבוֹד ה' מִלֵּא אֶת הַמִּשְׁכָּן" (רבי חיים ויטאל, "עץ הדעת טוב", פקודי).

זָקֵן אֶחָד לְבוּשׁ לְבָנִים עִם שְׁמֵעוֹן הַצַּדִּיק

על ראיית כבוד ה' ביום הכיפורים אנו לומדים מכמה וכמה כוהנים

גדולים. אחד מהם הוא שמעון הצדיק, שעליו מספרת הגמרא (מנחות קט ע"ב): "תַּנְיָא, אוֹתָהּ שְׁנֵה שְׁפֹת שְׁמֵעוֹן הַצַּדִּיק, אָמַר לְהֵם, שְׁנֵה זוּ הוּא מוֹת. אָמְרוּ לוֹ: מִנֵּין אַתָּה יוֹדֵעַ? אָמַר לָהֶן, כָּל יוֹם הַכִּיּוּרִים נִזְדַּמֵּן לִי (בקודש הקודשים) זָקֵן אֶחָד לְבוּשׁ לְבָנִים, וְנִתְעַשֵּׂף לְבָנִים, וְנִכְנַס עִמִּי, וַיֵּצֵא עִמִּי. שְׁנֵה זוּ נִזְדַּמֵּן לִי זָקֵן אֶחָד לְבוּשׁ שְׁחוּרִים, וְנִתְעַשֵּׂף שְׁחוּרִים, וְנִכְנַס עִמִּי, וְלֹא יֵצֵא עִמִּי. לְאַחַר הַרְגֵּל חֵלָה שְׁבַעַת יָמִים וּמוֹת. וְנִמְנְעוּ אֶחָיו הַכֹּהֲנִים מִלְּבַרְךְ בְּשֵׁם".

ובירושלמי (יומא כו ע"א) הקשו לפני רבי אבהו: איך ראה שמעון הצדיק מישהו בקודש הקדשים? "וְהַקְּטִיב (ויקרא טו) וְכָל אָדָם לֹא יֵהִי בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּבֹאוֹ לְכַפֵּר בְּקֹדֶשׁ עַד צֵאתוֹ?". שמה תאמר שלא היה בן-אדם אלא מלאך. והרי כתוב שגם למלאכים אסור להיכנס לקודש הקדשים בשעה שנכנס לשם הכוהן הגדול. "אִפְלוֹ אוֹתָן שְׁפָתוֹב בְּהֵם וְדַמּוֹת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם לֹא יֵהִי בְּאֹהֶל מוֹעֵד" (יחזקאל א).

"אָמַר לוֹן: מִן אָמַר לִי דְהָהּ בַר נֶשׁ? אָנִי אוֹמֵר: הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַהוּ". ענה להם רבי אבהו: מי אומר לי שהדמות שראה שמעון הצדיק הייתה של מלאך? "אָנִי אוֹמֵר: הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַהוּ".

אֶפְתְּרִיאֵל עִם יִשְׁמַעְאֵל בֶּן אֱלִישֶׁע

על ראיית כבוד ה' ביום הכיפורים אנו לומדים גם מרבי ישמעאל בן אלישע, שהיה כוהן גדול לקראת חורבן הבית השני. מספרת עליו הגמרא (ברכות ז): "תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל בֶּן אֱלִישֶׁע, פְּעַם אַחַת נִכְנַסְתִּי לְהַקְטִיר קִטְרֵת לִפְנֵי וְלִפְנֵים, וַרְאִיתִי אֶפְתְּרִיאֵל, יְ-הוּ ה' צְבָאוֹת, יוֹשֵׁב עַל פְּסַא רַם וְנִשְׂאָ, וְאָמַר לִי, יִשְׁמַעְאֵל בְּנִי, בְּרַכְנִי. אָמַרְתִּי לוֹ: יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, שִׂיכְבְּשׁוּ רַחֲמֶיךָ אֶת כְּעֶסֶךָ, וְיִגְלוּ רַחֲמֶיךָ עַל מְדוּתֶיךָ, וְתִתְנַהֵג עִם בְּנִיךָ בְּמִדַּת רַחֲמִים, וְתִכְנַס לְהֵם לִפְנֵים מְשֻׁנְתֵי דִידִין. וְנִעֲנַע לִי בְּרִאשׁוֹ".

רבי ישמעאל בן אלישע היה אחד מעשרה הרוגי מלכות. אם הוא, בשעה כל כך קרובה לחורבן, רואה את כבוד ה', אפשר לשער איזה כבוד ראו הכוהנים הגדולים בשעת מלכות דוד ושלמה. אפשר לשער מה יראו הכוהנים הגדולים בקודש הקדשים בבית השלישי.

סליחה בדרך לגילוי כבוד ה'

כל ראיית כבוד ה' מביאה סליחה גדולה. כך היה בשעת קבלת הלוחות השניים, שבכדי לקבלם ולראות את כבוד ה' היו צריכים ישראל מחילה קודם לכן. שבתחילה ה' סילק את שכינתו מישראל בעקבות חטא העגל. "וְשָׁלַחְתִּי לְפָנָי מַלְאָךְ וְגִרְשִׁיתִי אֶת הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהַפְּרָזִי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי" (שמות לג). משה מתפלל על החזרת השכינה - "אם אין פָּנֶיךָ הַלְכִים אֵל תַּעֲלֵנוּ מִן־הָאָרֶץ" (שמות לג טו) - והקב"ה מוחל ומחזיר שכינתו לתוכנו. מאז נקבע יום זה גם לסליחה וגם לגילוי כבוד ה' בתוכנו.

מגלגלין סליחה ליום סליחה

הסליחה ההיא מגלגלת סליחה לדורי דורות. מגלגלים סליחה ליום סליחה. על כן נאמר בפרשת "אחרי מות" על יום הכיפורים: "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ". וכן בהמשך: "וְהִיִּתָּה זֹאת לָכֶם לְחֻקֹּת עוֹלָם לְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל חַטֹּאתֵם אֶחָת בַּשָּׁנָה" (ויקרא טו).

מעט מן האור דוחה הרבה מן החושך

עוד צריך לדעת כי כל קרבה לאלוקים מביאה טהרה גדולה. בחינת מעט מן האור דוחה הרבה מן החושך. כך היה אור ה' במעמד הר סיני, הוא ניקה וטהר את ישראל מהזהמה והארס של הנחש הקדמוני שדבק בבני-האדם אחרי חטא אדם הראשון. "ישראל שעמדו על הר סיני - פסקה זוהמתן. עובדי כוכבים שלא עמדו על הר סיני - לא פסקה זוהמתן" (שבת קמו ע"א). טהרה שנובעת מקרבה לה'.

כפייה מרצון

כך גם כתבה התורה על אכילת מעשר שני בירושלים: "וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּמִקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם מַעֲשֵׂר דְגָנְךָ תִּירֶשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ וּבְכֹרֶת בְּקֶרֶךְ וְצֹאנְךָ, לְמַעַן תִּלְמַד לִירְאָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כָּל הַיָּמִים" (דברים יד ג). עצם השהות בירושלים הקדושה מביאה יראת ה'. כל שכן השהות במקדש.

כך היה מסביר הרב זצ"ל איך היו כופים על מקריב קרבן על חטא להביא את הקרבן בעל כורחו, ולבסוף נאמר עליו "לרצונו לפני ה'". והיה מסביר הרב שבתחילה היו האנשים מאלצים את החוטא להביא קרבן, וכשהיה מגיע לירושלים, בראותו את השכינה השורה על בית המקדש, היה מתמלא ביראת ה'. היה מתאוה בכל לבו להתנקות מהחטא והיה רוצה בכל כוחו שיקבלו את קרבנו ויתכפר לו.

מקנה ישראל ה'

כך בגמרא (יומא פה ע"ב): "אמר רבי עקיבא, אשְׁרִיכֶם יִשְׂרָאֵל! לִפְנֵי מִי אַתֶּם מְטַהְרִין? וּמִי מְטַהֵר אֶתְכֶם? אֲבִיכֶם שְׂבִיבֵי מִי, שְׂנֵאָמֶר (יחזקאל לו) 'וְזָרְקְתִי עֲלֵיכֶם מֵיִם טְהוֹרִים וְטַהַרְתֶּם, מִכָּל טְמֵאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל גְּלוּלֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם'. וְאֹמַר (ירמיה יז) 'מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל ה'', מִה הַמִּקְנֵה מְטַהֵר אֶת הַטְּמֵאִים, אִף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְטַהֵר אֶת יִשְׂרָאֵל". מדברים מפורשים אלו למדנו שהפגישה עם ה' יתברך מביאה טהרה ותשובה גדולה.

כפרה על עם ישראל

זה בדיוק מה שקורה ביום הכיפורים. עיקרו של יום זה הוא ההתגלות של כבוד ה' לכוהן הגדול בקודש הקדשים. וכיוון שהכוהן הוא שליח של כל ישראל, בגדיו נקנו מכספי מוחצית השקל של ישראל. הקטורת שבידו נקנתה אף היא ממוחצית השקל של כלל ישראל. הוא נושא את שמות בני-ישראל על לבו כל הזמן. כביכול הוא נכנס אתם לקודש הקדשים.

וכשהוא יוצא, על פניו ניכרת השכינה שנפגש אתה בקודש הקדשים. "אמות. מה נהדר מראה כהן גדול בצאתו בשלום מן הקודש".

כבוד ה' נראה לכוהן הגדול, ובאמצעותו לכל העם. הגילוי הגדול הזה ממלא את ישראל יראה, תשובה גדולה, וכמוכן גם כפרה גדולה. על כן נאמר ביום זה "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ" (ויקרא טו). "לפני ה'" דווקא, כי דווקא הקרבה לה' מביאה את הטהרה.

והתקדשתם והייתם קדשים - קדושת האכילה, המשפחה והדיבור

ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם

כפי שהוזכר לעיל, פרשת "אחרי מות" נאמרה אחרי הקלקול שהיה בחודש ניסן בבית המקדש, שמוזכר בפרשת "שמיני". התיקון לקלקול הזה היה ביום הכיפורים. בין האירועים האלה מפרידים כמה חודשים ושתי פרשות וחצי בתורה.

מיד אחרי פרשת "שמיני", שמדברת על מיתת בני אהרון, היה ראוי שתבוא פרשת "אחרי מות שני בני אהרון", שלומדת ממיתת בני אהרון כיצד צריך להיכנס נכון אל הקודש. למה התורה הכניסה באמצע הסיפור הזה את פרשיות "תזריע" ו"מצורע"? למה חצי מפרשת "שמיני" שאחרי מיתת בני אהרון עוסקת במאכלות אסורות?

התשובה מצויה בכלל הגדול, שבית המקדש לא נועד להשכין שכינה רק בבית המקדש. הוא נועד להשכין שכינה בכל בית ובית בישראל. כך אומרת התורה על המשכן: "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וּשְׁכֵנָתִי בְּתוֹכְכֶם". וכן הוא אומר: "וּשְׁכֵנָתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִיִּתִי לָהֶם לְאֱלֹהִים" (שמות כט).

לכן מיד אחרי מיתת בני אהרון בחנוכת המשכן, מתברר הצורך הדחוף בתיקון הבתים של עם ישראל. זו הסיבה שבגללה מיד אחרי מיתת שני בני אהרון ה' מצווה אותנו להתאבל על מיתתם. "ואחיכם כל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'". לא רק כהשתתפות בצער אחרים, אלא בגלל השייכות שלנו לתקלה שהייתה במשכן.

קדושת האכילה

התיקון הראשון שכתוב בתורה אחרי מיתת בני אהרון הוא תיקון האכילה. קדושת השולחן שבכל בית ובית. לכן מיד אחרי התקלה שמותרת בחנוכת המשכן מצטווים בני-ישראל על מאכלות אסורות. בסיומם נאמר: "כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדַּשְׁתֶּם וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי וְלֹא תִטְמְאוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל הַשָּׂרֵץ הַרְמֵשׁ עַל הָאָרֶץ" (ויקרא יא).

הציווי על מאכלות אסורות נאמר לאלעזר ולאיתמר בני אהרן (רש"י). כל זאת בגלל שהם נצטוו לחנך את ישראל במצווה זו. קידוש בתי בני-ישראל הוא חלק מעבודת הקודש של הכהנים. "יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל". באופן זה יוכלו בני-ישראל לקיים מה שנאמר "ושכנתי בתוכם". רק אחר כך יוכלו הכהנים להיכנס את קודש הקדשים שנית בלי להיפגע.

קדושת המשפחה

התיקון השני שכתוב בתורה אחרי מיתת בני אהרון עוסק בקדושת המשפחה. פרשיות "תזריע" ו"מצורע" מתחילות ומסיימות בקדושה שבין איש לאשתו. בסוף פרשת העריות שבפרשת "מצורע" נאמר במפורש כי טומאה בבית פרטי גוררת טומאה למשכן. "וְהִתְהַרְתֶּם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִטְּמֵאֹתָם וְלֹא יָמָתוּ בְּטֵמְאֹתָם בְּטֵמְאֵם אֶת מִשְׁכְּנֵי אֲשֶׁר בְּתוֹכָם" (ויקרא טו לא).

עיקרו של יום הכיפורים הוא ההתגלות של כבוד ה' לכוהן הגדול בקודש הקדשים, ובאמצעותו לכל העם. הגילוי הגדול הזה ממלא את ישראל יראה, תשובה גדולה, וכמוכן גם כפרה גדולה

מהלכות אכילה המותרת ביום הכיפורים

לילה ביום יאיר

לילו ויומו של יום הכיפורים שווים, ואין הבדל בחומרת האיסור בין הלילה לבין היום. הדברים האסורים הם מלאכה, אכילה ושתייה, רחיצה, סיכה, תשמיש המיטה ונעילת הסנדל (שו"ע תרי"א ס"א א. עיין כה"ח שם ס"ק ה). וכולם אסורים מהתורה ביום הכיפורים (שו"ע תרי"א ס"א א. רמב"ם, ספר המצוות מ"ע קסד. עיין כה"ח שם ס"ק ה ומשנ"ב ס"ק ב ג). נזכיר מעט מהלכות אלו.

מעוברת

מעוברת תתענה את כל הצום כמו כל אדם, בין אם היא בתחילת ההיריון ובין אם לקראת סופו, אלא אם כן יש חשש קל של סכנה לה או לעובר.

מעוברת שהריחה מאכל ומתאווה לו, הרי היא והילד עלולים להיות בסכנה, לכן אם אמרה "צריכה אני לאכול" לוחשין לה באזנה "היום יום כיפור" ולפעמים מתיישבת דעתה בכך. ואם אפשר יוסיפו ויאמרו לה, כי אם תתיישב בדעתה יהיה לה ילד "ירא שמים" ואם חוששים שתחמיר על עצמה ותבוא לידי סכנה – לא יאמרו לה (שו"ע תרי"א ס"א ב. כה"ח תרי"א ס"ק ט ומשנ"ב ס"ק ד).

אם לא נתיישבה דעתה, מאכילין אותה לאט לאט; מתחילה נותנים לה לטעום מעט רוטב וכדומה, כי לפעמים בטיפה אחת מתיישבת דעתה. ואם לאו, נותנין לה לאכול "לשיעורים". ואם עדיין לא נתיישבה דעתה, נותנין לה לאכול כרגיל (שו"ע תרי"א ס"א ב. תרי"א ס"א ז ואחרונים עליו). ובהמשך יתבאר מהם "שיעורים".

יולדת

יולדת שיושבת על המשבר ביום הכיפורים ועדיין לא ילדה – אינה מתענה (עיין כה"ח שם ס"ק ח ומשנ"ב ס"ק ט י).

יולדת שילדה לביל ח' בתשרי לא תצום ביום הכיפורים, כיוון שזה נקרא תוך ג' ימים ללידתה. ודבר זה אינו נתון לשיקול דעת, אלא כל יולדת שילדה אחרי ליל ח' לא תצום ביום הכיפורים. תאכל פחות מהשיעור, ואם קשה לה – תאכל כרגיל (שו"ע שם ס"א ד. כה"ח שם ס"ק יט).

יולדת שילדה בין ד' תשרי לז' בתשרי אחרי הצהריים – צריכה לצום. ואם היא מרגישה צורך לאכול ואמרה "צריכה אני" – צריכה לאכול, אפילו רופא אומר שאינה צריכה. ואוכלת "לשיעורים", אלא אם כן אמרה שהיא חלשה ואינה יכולה לאכול כך – שתאכל רגיל (שו"ע שם. כה"ח ס"ק כ ומשנ"ב ס"ק יג יד).

מפלת – אם ההפלה הייתה אחרי ארבעים יום מיום העיבור, דינה כיוולדת.

מניקה

מניקה שהתינוק אינו רוצה לניוק כי אם מומנה, ואם תתענה תהיה סכנה לוולד, לא תתענה, אך תאכל רק בשעה שהיא מרגישה שאין לה יותר חלב להניק, וגם אז תאכל "לשיעורים". (עיין ברכי יוסף ס"י תקנד ס"ק ה לענין תשעה באב).

חולה

חולה שיש בו חשש סכנה, או שהצום עלול להביא אותו לחשש סכנה, מאכילים אותו אם אמר "צריך אני", ואומרים לו "יום כיפורים היום". אם אמר "אף על פי כן" מאכילים אותו עד שיאמר "די". ויש אומרים להתחיל להאכילו "לשיעורים", וכדאי לעשות כן אם אין כלל חשש לסכנה

(עיין שו"ע תרי"א ס"א א. כה"ח שם ס"ק י ומשנ"ב ס"ק ד ה).

אם החולה אומר שהוא צריך לאכול כיוון שהוא מרגיש "מסוכן" או "חשש מסוכן" – מאכילים אותו, אפילו אם מאה רופאים אומרים שאינו צריך או אפילו שהמאכל מזיק לו, כיוון ש"לב יודע מרת נפשו" (שו"ע שם. כה"ח

על מצווה זו ועל המצווה להימנע ממאכלות אסורות נאמר בסוף פרשת "קדושים" שהן מביאות קדושה. "והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה' ואבדל אתכם מן העמים להיות לי" (ויקרא כ כו).

קדושת הדיבור

התיקון השלישי שכתוב בתורה אחרי מיתת בני אהרון עוסק בקדושת הדיבור. פרשיות "תזריע" ו"מצורע" עוסקות שתיהן בצרעת. מהסיפור של מרים אנו יודעים שצרעת באה בעקבות לשון הרע. הגמרא במסכת ערכין (טו ע"א) אומרת: "תנא דבי רבי ישמעאל, כל המוספר לשון הרע, מגדיל עונות פנגד שלש עבירות; עבודה זרה, וגילוי עריות ושפיכות דמים". שלוש העבירות שעליהן נאמר כי הן כוסלקות שכינה מישראל (מהר"ל תיבות עולם ב - נתיב הלשון - פרק ו).

רק אחרי אמירת שלוש הפרשיות הללו מתקנים ישראל את שלושת החטאים הנזכרים. רק אז יכולה התורה ללמד את בני אהרון את הדרך שבה הכוהן יכול להיכנס לקודש הקדשים ולכפר על כלל ישראל כשהוא נושא את שמונתם של כל כלל ישראל על לבו תמיד.

יום הכיפורים מתקן

חמש פעמים ציוותה התורה על עינוי ביום הכיפורים. מכאן לומדת המשנה במסכת יומא (ה א) שיום הכיפורים אסור בחמישה מינים של עינוי. חלק מהדברים האסורים הם אכילה ושתייה ותשמיש המיטה. לסייע לנו בקדושת האכילה ובקדושת המשפחה. את שני הנושאים הללו אנו צריכים לתקן בתוכנו במקביל לכניסת הכוהן לקודש הקדשים ביום הכיפורים.

את התיקון של לשון הרע אנו מתקנים ביום כיפורים על-ידי חמש תפילות שממלאות את היום מתחילתו ועד סופו ומתקנות את קלקולי הדיבור שמפריע להשראת שכינה בישראל.

עינוי לטובה

כיוון שהזכרנו מה שנאמר בתורה "ועינתם את נפשכם", חייבים להדגיש שאין זה עינוי של נקמה, חלילה, אלא עינוי של חינוך. כמו שהיה לישראל במדבר ארבעים שנה "וידעת עם לבבך כי באשר ייסר איש את בנו ה' אלקיך מייסר" (דברים ח). לכן יש מצווה לאכול ביום התשיעי, ערב יום הכיפורים, כדי שלא נגיע מורעבים ליום הזה.

העינוי שממנו סבלו ישראל במדבר היה העינוי של אכילת המן: "ויענו וירעבו ויאכלו את המן אשר לא ידעת ולא ידעו אבותיך". אוכל רוחני, שיכול להיות עינוי קשה למי שמתעקש להידבק בגשמיות ולא מוכן לעזוב את ההרגלים שרכש במצרים. למי שלא מוכן להתעלות לרוחניות של המן. העינוי הזה כלל גם את עניין הלבוש וההנעלה, שבמדבר היו על גבול הרוחניות. "שמלתך לא בלתה מעליך ורגלך לא בצקה זה ארבעים שנה". המדרש (רבה שיה"ש ד) מדייק מהמילה "מעליך" כי הענן היה מכבס את הבגדים על גופם של ישראל.

אם הבגדים היו על גופם, איך היו מתרחצים? בילקוט שמעוני (תהלים כג תרצא) נשאל: "אמר ליה: ולא היו מסריחין מריח הזיעה שאינן מחליפין את לבושיהן? אמר ליה: הבאר היה מעלה להם מיני דשאים ומיני בשמים והיו מנענעין בהן. שנאמר 'בנאות דשא ירביצני'. והיה ריחן נודף מסוף העולם ועד סופו, בא שלמה ופירש 'ריח שלמותיך כריח לבנון'. ואומר: 'נרד וכרכום קנה וקנמון'. כל אלו מהיכן? 'מעין גנים באר מים חיים'."

אנו מזכירים את כל זה, כיוון שמלבד איסור אכילה ושתייה ותשמיש המיטה נאסרו ביום הכיפורים גם רחיצה וסיכה ונעילת הסנדל. וכיוון שאנו יודעים כי עינויי יום הכיפורים הם לטובתנו, אפשר שגם הם נועדו לאפשר לנו את המדרגה הרוחנית הגבוהה שליוותה אותנו בעבר. לזכות בלבוש, במנעל וברחיצה בדרגה של מלאכים.

כל קרבה
לאלוקים
מביאה
טהרה
גדולה. כך
היה אור ה'
במעמד הר
סיני, הוא
ניקה וטיהר
את ישראל
מהזוהמה
שאחרי
חטא אדם
הראשון

שם ס"ק א, יא). אמנם אם החולה רוצה תרופה והרופא אומר שהתרופה הזאת מזיקה לחולה - שומעים לרופא (שו"ת רדב"ז ד, סי' סו וכה"ח ס"ק יא).

מדידת אוכל לשיעורים

האוכל ביום הכיפורים כשיעור "כותבת הגסה", שהיא כתמר גדול - חייב כרת (עיין סוכה ו א, שוה"י "הלכה למשה מסיני"). ושיעורו חכמים, שבאכילה שכזאת מתיישבת דעתו של אדם רעב, בין אם הוא ילד קטן או איש גדול (ב"י תריב ס"ק א). כמה היא "כותבת הגסה"? פחות מ"כביצה" ללא קליפה (35 גרם). וכיוון שיש מחמירים, אומרים לחולה שצריך לאכול ביום הכיפורים שיאכל פחות מ"כזית" (27 גרם), כדי שלא יתחייב בנטילה ובברכת המזון. ואם צריך יותר - מקלים לו שיאכל עד 30 גרם. ואם גם זה לא מספיק לו - שיאכל 35 גרם (עיין כה"ח קנח ס"ק ת. תריח ס"ק לו).

האוכל כל מיני מאכלים בכמות של "כותבת הגסה" - חייב, ובלבד שאכלם "כדרך אכילה" ולא בהפסקות ארוכות מדי. ומהו זמן אכילה סביר? "כדי אכילת פרס" (ב"י תריב ס"ק ג, ד ושו"ע סעי' ז משנ"ב שם ס"ק יז יח יט). נחלקו אחרונים מהו שיעור הזמן של "אכילת פרס". זמן זה הוא לא יותר מתשע דקות ואין הוא פחות מארבע דקות. אשר על כן חולה שצריך לאכול ביום הכיפורים, מאכלים אותו "לשיעורים", דהיינו נותנים לו לאכול פחות מ"כזית" אוכל, כל עשר דקות (יותר מכדי "אכילת פרס"). ובלבד שאכילה ב"שיעורים" אינה מסכנת אותו (שו"ע תריב סעי' ד. כה"ח שם ס"ק טוב). אם לא יועיל לו - לתת לו בהפרש של יותר מארבע דקות.

מי שחושש או יודע שיצטרך בשביל עצמו או בשביל אחרים לאכול "לשיעורים", ישקול ויכין אוכל או משקה כ"שיעור" בערב כיפור. ואם לא הכין, יכול לשער כי שיעור אכילה המותר לחולה הוא כפרוסת לחם, בדומה לפרוסה שמוציה בלחם אחיד שנמכר פרוס, וחמישית כוס מים. ואם צריכים לשקול ושכחו לשקול מערב כיפור, יכולים לשקול במשקל ידני ביום הכיפורים עצמו, כיוון שזה צורך מצווה (כה"ח תריח ס"ק מ ועיין למשנ"ב ס"ק כד).

מי שנראה כי מחלתו קשה או שחולשתו גדולה ונראה שאין אכילה "לשיעורים" מספיקה לו, ואפילו יש ספק בדבר - יאכל כרגיל. וכן אם החולה מרגיש שאכילה "לשיעורים" לא מספיקה לו - רשאי לאכול כהרגלו (ועיין שו"ע שם סעי' ח).

נטילת ידיים, קידוש ו"יעלה ויבוא"

גם מי שאוכל ביום הכיפורים לא יעשה קידוש, אפילו אם חל בשבת (עיין כה"ח תריח ס"ק ט). האוכל ביום הכיפורים צריך לברך כדרכו, ללא שום קשר לכמות האכילה. אם אוכל פחות מ-54 גרם לחם, נוטל ידיו ולא מברך "על נטילת ידיים". אם אוכל לחם יותר מ"כביצה" שהיא 54 גרם לחם, צריך ליטול ידיו ולברך "על נטילת ידיים". וכשהוא נוטל ידיים, לא נוטל עד פרק ידיו, כמו שעושים בכל יום, אלא רק עד סוף פרקי אצבעותיו, בדומה לנטילה של בוקר של יום הכיפורים או לנטילה שנוטל אחרי שנפנה לשירותים.

אם אכל יותר מ"כזית" - מברך ברכת המזון (עיין שו"ע תריח סעי' ו). ויאמר "יעלה ויבוא" ויזכיר את "יום הכיפורים הזה". ואם חל בשבת יאמר גם "רצה". אם שכח לומר "רצה" או "יעלה ויבוא" אינו צריך לחזור ולברך, שאין חיוב לאכול פת ביום כיפור (שו"ע שם סעי' י. כה"ח שם ס"ק סב משנ"ב ס"ק כט).

המשך צום למי שאכל

חולה שהותר לו לאכול, יאכל מאכלים טובים ומזינים, שהרי יום הכיפורים הוא יום טוב. אחרי שאכל כפי צורכו, צריך להמשיך ולצום כמו כולם (כה"ח תריח ס"ק טו). חולה שאוכל, עדיין אסור ברחיצה ובנעילת הסנדל, אם אינו צריך להם לרפואתו. והיינו רצון שתתקיים בנו נבואת הנביא יחזקאל (לו): "וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם מִן הַגּוֹיִם וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל הָאֲרָצוֹת וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל אֶדְמַתְכֶם: וְנִרְקַתִּי עֲלֵיכֶם מִיַּם טְהוֹרִים וְטַהַרְתֶּם מִכָּל טְמֵאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל גְּלוּלֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם". אכ"ר.

סיפורים על הרב זצ"ל

ויכפר על בני ישראל

כעלות השחר בערב יום הכיפורים בשנים האחרונות, והרב זצ"ל יצא באמצע הסליחות לערוך את סדר הכפרות. עשה הרב לעצמו את סדר הכפרות, שחט, כיסה את הדם ושם פעמיו לחזור לסליחות בבית הכנסת. בא אדם וביקש מהרב שיעשה גם לו את הכפרות עם התרגול. הרב לא משיבו ריקם, ועוד אדם אחריו ועוד ועוד. מדובר במאמץ פיזי גדול, והרב כבר מתקרב לגבורות. הרב רוצה לחזור לאמירת הסליחות, אבל הוא מסבב ומסבב ומכפר על בני ישראל.

בנעילת הסנדל

סיפר הרב זצ"ל, שפעם איסור נעילת הסנדל ביום הכיפורים היה פרוץ בהרבה מקומות, והיה הרב בבית כנסת אחד והחזן עצמו נעל נעלי עור. כשהגיע החזן בתפילת מוסף לקטע "יום שאסור באכילה ושתייה וכו'" סימן לו הרב: נו, אָה, אָה. החזן נעצר ולא הבין. אמר לו הרב: איך תאמר שקר "אסור בנעילת הסנדל" ואתה עם נעלי עור? עכשיו תוריד את הנעלים! והזכיר הרב לטובה את העשיר אדון פוליטי ע"ה, שבעצת הרב קנה סלסלה מלאה נעלי-בית ליום הכיפורים והניחה בפתח בית הכנסת לזיכוי הרבים.

(מתוך "באור פניך", הרב חיים בן שושן)

תשובה כהלכה

סליחות se צרי כפור. משהו עשה לי עוול גדול ואני מרגיש שקשה לי מאוד לסלוח לו. מה גם שהוא לא ביקש סליחה. מצד שני, קשה לי להיכנס כך ליום הכיפורים. מה אפשר לעשות? מהדוין, אתה לא צריך לסלוח לו אם הוא לא ביקש סליחה ולא תיקן את דרכיו. אמנם לפעמים אדם חוצה לביקש סליחה ומתבייש. אולי זה המקרה. אם כן - כדאי לסלוח. אפשר גם להתפלל עליו שיבקש סליחה. אפשר גם להתפלל שהקב"ה ייתן לנו כוח לסלוח. כי כשמצליחים לעלות רחוקים יותר קל לסלוח באמת.

אור קקצה האחילה. נאמר שעל עביות שבין אדם לחברו אין יום הכיפורים מכפר. אם אני סולח למישהו אף שלא ביקש סליחה זה תופס מבחינתו? אם הוא תיקן את דרכיו ולא ביקש סליחה, זה מועיל. כך מובא ב"בן איש חי", שראוי לאבא לסלוח לבניו אף אם הם לא ביקשו סליחה. פשוט לסלוח מרוב אהבה.

תיכף אשק. אני מתוודה בתפילה על חטא לשון הרע, וברור לי שאחזור לחטוא בזה שוב מה התועלת? אנו מתוודים כי עכשיו אנתנו לא רוצים ליפול בלשון הרע הווידי הוא הצהרה שלנו שאיננו רוצים לרכל ולדבר רע על אחרים. כשמאחרים כך, מספר הרכילות שלנו ילך ויצטמצם. אמנם אם אנו אומרים ידיו ובשאת נפש מתכוונים להמשיך ולחטוא, אין בווידי כל תועלת.

המעוניינים לקבל

את העלון במייל

או מידע על שיעורים

נא לשלוח פרטים במייל

harav52@gmail.com

או sms

058-5200020

האחים דויטש

תעשיות טקסטיל
איזור התעשייה קרית מלאכי

קונדיטוריה

האחים עיני

בני ברק. כשרות למהדרין
איכות ועבודה עברית

בית הדין לדיני ממונות

"דרכי הוראה"

בבית המדרש של מורן הראשל"צ צדוק"ל
טל. 02-6514399 פקס. 02-6536842

הפצת "קול צופיר"

הפצה שבועית של
עלוני פרשת שבוע
לבתי כנסת
בכל רחבי הארץ

יוסי בן-גוריון 03-6106329
B0528908518@gmail.com

עיצוב, עריכה והפקה

עטרת

ירושלים

טל. 02-6519520